

ใช้กับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ถ้ามีคนทำได้จำนวนมากจึงได้ลองเสนอการออกแบบสำหรับการนำเสื้อยืดคอกกลม (T-shirt) มาใช้ใหม่

เสื้อยืดคอกกลม เป็นเสื้อผ้าประเภทที่สนองตอบต่อวิถีชีวิตของคนทั่วไปในสังคมทุกชนชั้น โดยเฉพาะในสภาวะและสถานการณ์ปัจจุบันที่เต็มไปด้วยกิจกรรมที่หลากหลายในแต่ละวัน ตั้งแต่ใช้สำหรับสวมใส่นอนกระทั่งทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน จากความต้องการทำให้เป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง ธุรกิจการผลิตที่ขยายตัว กระทั่งผู้ประกอบการมือใหม่รวมถึงผู้ที่ต้องการหารายได้พิเศษมักจะนึกถึงเป็นอันดับต้น ๆ ในการเริ่มต้นประกอบธุรกิจด้านเสื้อผ้า

ขยะเสื้อยืดที่มีอยู่เป็นจำนวนมากจากโดยส่วนตัวและมีขายอยู่โดยทั่วไปตามท้องตลาด เสื้อผ้ามือสองเป็นแนวทางการคิดในการนำเสนอผลงานการออกแบบเพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าโดยวิธีดัดแปลงแก้ไขจากที่ไม่ใช้แล้วให้เกิดรูปแบบที่แตกต่างและเปลี่ยนไปจากเดิมเพื่อสร้างความรู้สึกใหม่ ๆ และสามารถนำมาใช้สอยได้อีกครั้ง อาจกล่าวได้ว่าศิลปะสามารถช่วยกระตุ้นให้เกิดพยายามที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่กลมกลืนในชีวิต มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม ธรรมชาติ ไปถึงมนุษย์กับสรรพสิ่งในโลกนี้ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างยาวนาน

ดังนั้น เพราะคนเปลี่ยน : ธรรมชาติจึงเปลี่ยนและหากคนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ธรรมชาติย่อมดีขึ้นได้แน่นอน

บรรณานุกรม

- พุทธทาสภิกขุ.2544.ศิลปะแห่งการใช้สติในทุกกรณี.พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ.
- พุทธทาสภิกขุ. 2549.อิทัปปัจจยตา.พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ บริษัท ตถาตา พับลิเคชั่น จำกัด.
- เทพศิริ สุโสภา.2518.ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์เคล็ดไทย.
- น.ณ ปากน้ำ.2511.ศิลปะตะวันตกแนะนำศิลปะสากล.กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์เจริญธรรม.
- อารี สุทธิพันธ์.2519.ศิลปะกับมนุษย์.กรุงเทพมหานคร:บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จก.
- ศิลป์ พีระศรี.2537.อักษรศิลป์ พีระศรี.กรุงเทพมหานคร: หอสมุดสาขาวังท่าพระ สำนักหอสมุดกลาง.
- นพวัฒน์ สมพันธ์ .2536.เครื่องศิวารมณ์(ศึกษาเฉพาะกรณีหัวโขน).กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนากรมการศาสนา.
- ลภาพรรณ สุภมันตรา.2551.นิเวศวิทยากับศาสนา.กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปลนพรินท์ติ้ง จก.
- เพชรรัตน์ พงษ์เจริญสุข.2550.จักรวาลในหนึ่งอะตอม.กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปลนพรินท์ติ้ง จก.
- สม สุจิรา.2551.อินส์ไตน์ พบ พระพุทธเจ้าเห็น.พิมพ์ครั้งที่ 36.กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินท์ติ้ง .
- คณะช่าง.2538.ภาพลายไทย.พิมพ์ครั้งที่ 11.กรุงเทพมหานคร: คอสม่า ดีไซน์ แอนด์ พรินท์ จก .

คณะศิลปกรรมศาสตร์กับ บทบาททาง CSR

ดร.พรชัย ศรีประไพ¹

ผู้เขียนได้นำเสนอบทบาทความเกี่ยวข้องกับ CSR (CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY) ในคอลัมน์ CEO TALK ของหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจมาหลายปี เนื้อหาส่วนใหญ่เน้นที่จะพูดถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท และองค์กรทางธุรกิจ ต่อมาได้รับหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญให้กับคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เขียนเริ่มมองเห็นมุมมองที่แตกต่างและลึกซึ้งเป็นมุมมองทาง CSR ที่โยงไปถึงบทบาทของสถาบันการศึกษา เป็นมุมมองของการสร้างคน เพื่อให้ไปเป็นสมาชิกที่ดีของบริษัทหรือองค์กรทางธุรกิจต่อไปในอนาคต กล่าวคือ ผู้เขียนเริ่มเห็นว่าจุดเริ่มต้นของ CSR ไม่ได้อยู่ที่บริษัท แต่อยู่ที่กระบวนการการสร้างคนของสถาบันการศึกษา ถ้าสถาบันการศึกษาสร้างคนที่มีความรู้ มีทัศนคติ มีปรัชญาในการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับแนวทางของ CSR สังคมองค์กรหรือบริษัทก็จะได้สมาชิกใหม่ที่มีความพร้อมที่จะทำงาน ไม่เพียงเพื่อตนเองหรือครอบครัว แต่เพื่อสังคม สิ่งแวดล้อม และมนุษยชาติต่อไป

¹ อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ก่อนที่จะไปถึงจุดนั้น เราอาจจะต้องมาทำความเข้าใจถึง CSR (Corporate Social Responsibility) กันให้ชัดเจนพอสมควร ยังมีความเข้าใจผิดๆ กันอยู่อีกมากกว่า CSR คือการทำงานหรือการบริจาคเพื่อสังคม เมื่อองค์กรมีกำไรมากก็ควรที่จะนำกำไรนั้นมาเผื่อแผ่ให้กับสังคม การที่บริษัททำเพื่อสังคม บริษัทก็จะได้ประโยชน์จากการทำ PR หรือการสร้างภาพลักษณ์ให้กับตัวบริษัทเอง ยังมีบริษัทอีกจำนวนมากที่เข้าใจเช่นนี้ และใช้กระบวนการ CSR เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กรของตน CSR ประเภทนี้คือ CSR เทียมที่ไม่ยั่งยืน และไม่สู้จะมีประโยชน์กับสังคมเท่าไรนัก

ในปี ค.ศ. 2002 James Collins และ Jerry Porras ได้แต่งหนังสือทางวิชาการชื่อ BUILT TO LAST ที่ถูกนำมาแปลเป็นภาษาไทยว่า “องค์กรอมตะ” สารสำคัญของหนังสือเล่มนี้ คือ การนำผลจากการวิจัยองค์กรชั้นนำนับร้อยองค์กรมาวิเคราะห์ว่าทำไมองค์กรชั้นนำเหล่านั้นดูจะมั่นคงทางการเงิน แต่ก็ล้มหายตายจากไปเป็นจำนวนมากในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา แต่ในทางตรงกันข้ามก็มีองค์กรหรือบริษัทอีกจำนวนหนึ่งที่อยู่ยงคงกะพัน ประกอบธุรกิจที่ยั่งยืน ประสบผลสำเร็จอย่างต่อเนื่อง

มีปัจจัยอะไรที่เป็นปัจจัยร่วมทำให้องค์กรเหล่านี้ประสบผลสำเร็จ และกลายเป็นองค์กรอมตะ สิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบก็คือ องค์เหล่านี้ทุกองค์กรมีจุดมุ่งหมาย (CORE PURPOSE) ที่สูงส่ง ที่มุ่งส่งเสริมสังคมควบคู่ไปกับการมุ่งทำธุรกิจให้ประสบผลความสำเร็จ มีคุณธรรม (CORE VALUE) ที่เป็นตัวชี้นำวิธีการทำธุรกิจให้ถูกต้องตามธรรมเนียมของคลองธรรม มีธรรม-มาภิบาลในการบริหารจัดการ มีการส่งเสริม

วัฒนธรรมองค์กรที่ให้สมาชิกของบริษัทขยันขันแข็ง เสียสละ อดทน มุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จ Core Purpose และ Core Value ขององค์กรกลายเป็นหลักยึดสำคัญในการดำเนินการทางธุรกิจ เป็นหลักการที่บริษัทนำมาใช้ในการอบรม พัฒนาสมาชิกขององค์กรในการพัฒนาบริการและผลิตภัณฑ์ ในการสร้างความพอใจให้กับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายและสังคมทั่วไป หลักการเหล่านี้กลายเป็นกุญแจแห่งความสำเร็จขององค์กร (KEY SUCCESS FACTORS) เมื่อองค์กรมีคุณธรรม ผู้บริโภคก็มีศรัทธาในองค์กรมีความเชื่อมั่นในสินค้าและบริการ ให้การสนับสนุนองค์กรหรือบริษัทตลอดมา ทำให้บริษัทเหล่านี้อยู่อย่างยั่งยืน และเป็นอมตะ

CSR นำหลักการข้างต้นมาใช้เป็นกลยุทธ์สมัยใหม่ในการที่จะบริหารองค์กรให้ประสบความสำเร็จ กระบวนการของ CSR มี 3 ขั้นตอนดังนี้

1. CSR ในบ้าน (ในองค์กร) เริ่มต้นกันที่วิสัยทัศน์ (VISION) เป้าหมาย (PURPOSE) และคุณธรรม (VALUE) ขององค์กรที่จะต้องมุ่งเน้นธรรมาภิบาล ความเป็นธรรม การส่งเสริมสังคมและจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อพนักงาน

การสร้างจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานวันต่อวันในการให้บริการในการสร้างผลิตภัณฑ์หรือในการมีส่วนร่วมต่อสังคม คือกุญแจสำคัญที่จะทำให้ CSR ของบริษัทประสบผลสำเร็จ

2. CSR ขอบรั้ว (ชุมชน) คือ การยื่นมือออกไปทำงานร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องอย่าง

ใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นกับผู้ร่วมค้า (SUPPLIERS) ลูกค้า ชุมชน กลุ่ม SEGMENTS ของลูกค้าเป้าหมาย ฯลฯ องค์กรจะต้องเน้นความโปร่งใส ความเป็นธรรม การทำงานที่ให้ความสำคัญกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ประโยชน์หรือไม่มีใครเสียประโยชน์ การไม่ทำผิดกฎหมายหรือกฎแห่งศีลธรรม (เช่น การใช้แรงงานเด็ก การเอาผิดเอาเปรียบต่างๆ) องค์กรที่ทำงานอย่างบริสุทธิ์ใจจะได้รับคำยกย่องจาก ผู้ร่วมธุรกิจ จากลูกค้า และแม้แต่คู่แข่ง

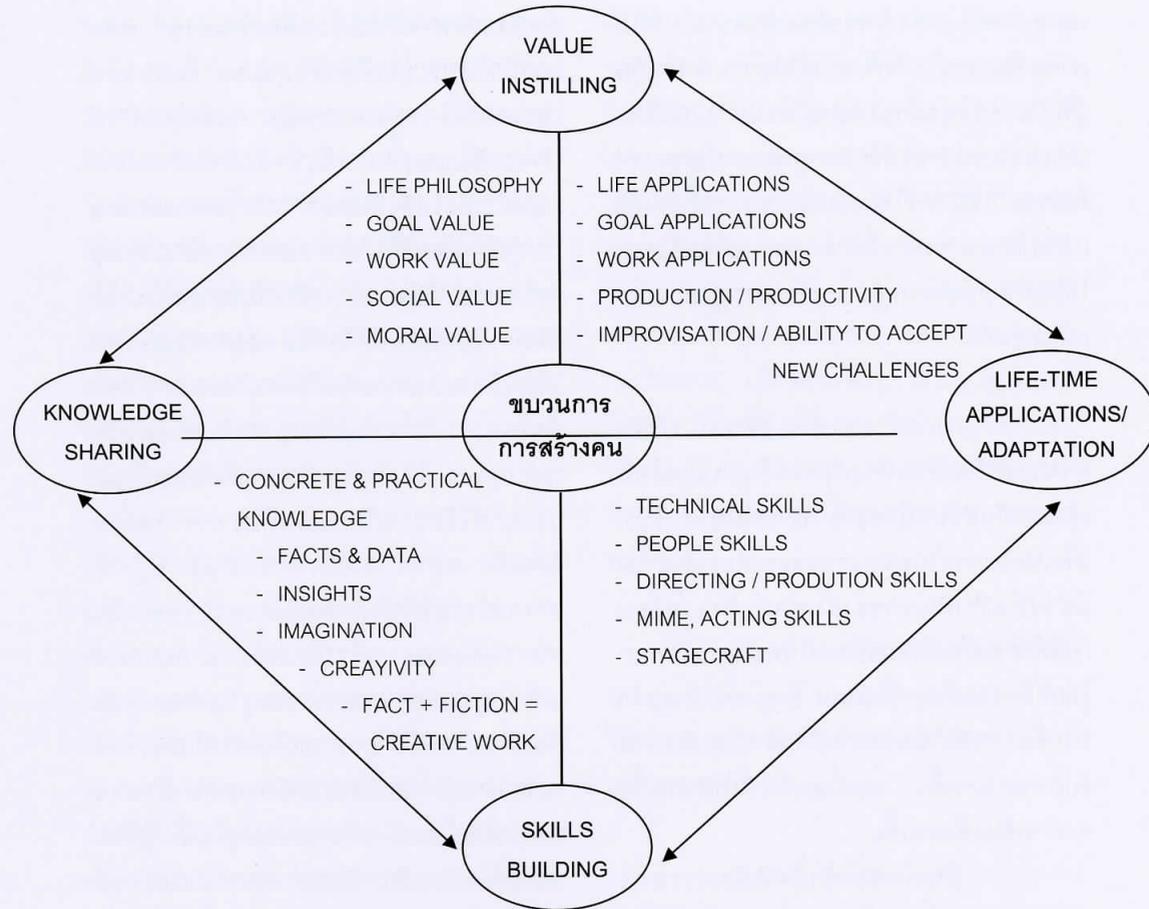
3. CSR นอกบ้าน (สังคม) บริษัทอาจจะทำกิจกรรมทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานของบริษัท เพื่อเปิดโอกาสให้พนักงานขององค์กรได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับปัญหาของสังคมหรือสิ่งแวดล้อม การทำงานทางสังคมจะช่วยให้พนักงานมีความรู้สึกที่ดี รักองค์กร รักสังคม รักชุมชน รักลูกค้ามากขึ้น ทำให้พนักงานมีจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ตรงนี้เองที่ทำให้บริษัทหรือองค์กรเข้มแข็งมากขึ้น

เมื่อพอจะเข้าใจหลักการของ CSR พอสังเขป ลองมาลองบทบาทของคณะศิลปกรรมศาสตร์เกี่ยวกับ CSR บ้างว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องหรือมีกระบวนการอะไรบ้างที่จะไปส่งเสริม CSR ในระดับองค์กรหรือบริษัทในอนาคตได้บ้าง

เมื่อเข้ามาทำงานร่วมกับคณะศิลปกรรมศาสตร์ ผู้เขียนได้เห็นกระบวนการสร้างคน การสร้างจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่ออาจารย์ท่านหนึ่ง คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมพร พูราจ หรือที่ลูกศิษย์เรียกท่านง่ายๆ ว่า “ครูติ่ม” ที่มีวิธีการทำงาน และการพัฒนาคนอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยจะยกท่านให้มาเป็น CASE STUDY ที่จะเป็นตัวอย่าง

ของการสร้างคนอย่างบูรณาการ ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ ทศนคติ คุณธรรม แนวความคิด ส่งเสริมทั้งทางด้านความคิดสร้างสรรค์ และการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อตนเอง สังคมและประเทศชาติ กรอบการพัฒนาคนของอาจารย์ น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะผลิตทรัพยากรมนุษย์ เพื่อไปขับเคลื่อนพลัง CSR ขององค์กรต่อไป ผู้เขียนโชคดีที่ได้ทำงานหลายงานร่วมกับครูติ่มโดยตรง ได้อ่านตำราที่ท่านเขียนทุกเล่ม ได้สัมภาษณ์กับศิษย์ที่ใกล้ชิดของท่านหลายคน ได้ถกเถียงแนวความคิดกับท่านในหลายๆ เรื่อง ตั้งแต่ความคิดระดับปรัชญาระดับสังคมหรือระดับบุคคล ได้เห็นการนำความคิดเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบที่ปราศจากความขัดแย้ง ระหว่างหลักการกับหลักปฏิบัติ อาจารย์จะแนะนำลูกศิษย์เสมอว่า อย่าเป็นคน Hypocrite หรือผู้เสแสร้ง ปากอย่างใจอย่าง พุดหลักการอย่างสวยงาม แต่พอปฏิบัติก็ไปอีกอย่างหนึ่ง อาจารย์ที่เที่ยงตรงกับหลักการของอาจารย์ และยึดมั่นหลักการเหล่านี้ในการพัฒนาศิษย์เสมอ หลักการของครูติ่มนี้ ผู้เขียนขอสรุปออกมาเป็น TIM'S PARADIGM ที่มีโครงสร้างและรายละเอียดดังต่อไปนี้

TIM's PARADIGM

ครูตี๋ไม่เคยเขียน PARADIGM นี้ ออกมาอย่างชัดเจนหรืออธิบายกรอบความคิดดังกล่าวมาเป็นทฤษฎีหรือเป็นระบบให้เข้าใจง่าย แต่ถ้าเราติดตามงานเขียน งานสอน งานอบรมพัฒนาศิษย์ของครูตี๋ อย่างใกล้ชิด จะเห็นเค้าโครงของกรอบความคิดที่มีความสัมพันธ์ภายในอย่างลึกซึ้ง ความรู้นำไปสู่ทักษะ นำไปสู่การปฏิบัติ แต่ในความรู้นั้นจะต้องมีปรัชญา คุณธรรม (VALUE) และกรอบความคิดคอยกำกับอยู่เสมอ จะเห็นการวาง

กรอบการเรียนรู้ที่เรียบง่าย ของครูตี๋ อย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีการเตรียมการสอนที่ละเอียด และแตกต่างตามลักษณะของกลุ่มลักษณะของนักศึกษาแต่ละคน นักศึกษามักจะไม่รู้ตัวว่าได้เรียนรู้อะไรบ้างจนกว่าจะผ่านกระบวนการดังกล่าวมาแล้ว มีนักศึกษาชั้นปี 3 คนหนึ่งเคยเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า “รุ่นพี่บอกว่า มาเรียนกับครูตี๋จะงงๆ ไม่รู้ว่าเรียนอะไรบ้าง แต่จะได้รับความรู้ไปมากอย่างไม่รู้ตัว คืออะไรมาชัดเจนตอนที่เรามาเอาความรู้ไปใช้นั่นเอง”

TIM' s PARADIGM ประกอบด้วย ปัจจัยหลักแห่งการสร้างคน 4 ปัจจัยด้วยกัน คือ 1) การปลูกฝังคุณธรรม (VALUE) 2) การเสริมความรู้ (KNOWLEDGE) 3) การฝึกฝนทักษะ (SKILLS) และ 4) การนำความรู้ภาคปฏิบัติ (APPLICATIONS/ADAPTATION) มีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

- การให้คุณค่ากับตนเองและผู้อื่น
- คุณค่าของงาน
- ความเมตตาต่อทุกคนและทุกสรรพสิ่งในโลก
- การไม่ดูถูกให้ร้ายใคร
- การเรียนรู้ที่ไม่จบสิ้น ฯลฯ

นักศึกษาแต่ละรุ่นจะมี Hi-Light ของสิ่งที่พวกเขาจดจำจากคำสอนของครูตี๋ เช่น “ปลูกข้าว 3 เดือนยังได้เก็บเกี่ยว..... สอนพวกเขา 3 เดือน.....” (ACHIEVEMENT VALUE)

1. การปลูกฝังคุณธรรม

(VALUE INSTILLING) เป็นเรื่องสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนการสอน ครูตี๋จะเน้นคุณค่าและคุณธรรมในการทำงาน และการดำรงชีวิต นักศึกษาแทบทุกคนจะได้รับคำแนะนำให้ไปอ่านหนังสือเกี่ยวกับปรัชญาหนังสือที่ ครูตี๋ ชื่นชมเป็นสิบเล่ม และนำมาให้นักศึกษาอ่านทุกวัน คือหนังสือ SOPHIE'S WORLD ที่เล่าหลักปรัชญาในภาษาง่ายๆ อีกเรื่องหนึ่งที่ ครูตี๋ คอยแนะนำอยู่เสมอก็คือเรื่อง ION ของ PLATO ที่เป็นหนังสือปรัชญาคลาสสิกอีกเล่มหนึ่ง

“ถึงจะช้าแต่ก็มาถึง” (ความมานะบากบั่น)

นักศึกษาจากมหาวิทยาลัย ABAC เขียนเป็นบทกวีไว้ว่า

“วันนี้ดู แปลกๆ
พรุ่งนี้ แตกต่างไป
วันใหม่ ชักสับสน
ทุกอย่าง สร้างเรา ให้อดทน
ทุกคน เรียนรู้.....ตนเอง”

ครูตี๋ ต้องการให้นักศึกษาได้ซึมซับคุณธรรมดีๆ ลงไปในจิตใจ ครูจะสอนให้นักศึกษาใช้คำพูดอย่างเหมาะสม มีกิริยามารยาทที่แสดงให้รู้ว่านักศึกษาเหล่านี้ได้รับการขัดเกลาทั้งภายนอกและภายใน เมื่อนักศึกษาจะออกไปทำงานที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ครูตี๋จะยิ่งเน้นถึงกิริยาท่าทาง คำพูดจากการแต่งกายที่สุภาพ ซึ่งจะเป็นตัวอย่างที่มีคุณธรรมหลักๆ ที่ครูตี๋จะใส่ลงไปในกระบวนการสอนเสมอก็คือ

แทบจะกล่าวได้ว่า “จิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบ” และ VALUE ที่เป็นหัวใจหลักของกระบวนการ CSR นั้น ถูกปมเพาะ เน้นย้ำอยู่ตลอดเวลา

- ความรับผิดชอบ
- การมองโลกในแง่ดี (Positive Thinking)

2. การส่งเสริมความรู้

(KNOWLEDGE SHARING) นักศึกษาจะถูกสอนให้หมั่นอ่าน หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา ครูตี๋เห็นว่าการเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือ การเรียนรู้ด้วยตนเอง นักศึกษาอาจจะได้คำชี้แจงและอธิบายบ้าง แต่ครูตี๋จะฝากข้อคิดไว้ให้นักศึกษาไปหาคำตอบอยู่เสมอ หลายคนก็จะงงและดูเหมือนไม่เข้าใจใน

ตอนแรก แต่ถ้านำคำถามไปค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย จะเห็นคำตอบที่ทำได้ความรู้เพิ่มเติมอีกมากมาย อาจารย์สุพัตรา เครือครองสุข ที่เป็นศิษย์เอกทางด้านการจัดไฟของครุฑม อธิบายว่า “ครุฑม ให้คำแนะนำอะไรก็ตาม จะต้องเอาไปคิดต่อแล้วจะพบว่า ครูพูดถูกหมด แต่เราต้องไปทำความเข้าใจ และนำไปลงมือปฏิบัติ เราจึงจะได้ความรู้”

เกี่ยวกับงานการแสดงที่ครุฑมสอน ครูจะเน้นย้ำด้วยคำที่เป็นกฎแห่งการคิดงานสร้างสรรค์ คำ 2 คำนี้ คือ FACT กับ FICTION ครุฑม อธิบายว่า FACT คือ ความรู้ที่นักศึกษาจะต้องมี จะต้องศึกษาหาข้อมูลในเรื่องที่เราจะทำอย่างละเอียด FICTION คือ เรื่องราวที่นักศึกษาคิดขึ้นมาเองโดยอาศัยจินตนาการ นักศึกษาศิลปกรรมศาสตร์จะต้องฝึกผสมผสาน FACT และ FICTION นี้ให้เป็นเนื้อเดียวกัน มีทั้งเหตุและผล ขณะเดียวกันก็มีเรื่องราวที่สร้างสรรค์ น่าสนใจ นักศึกษาที่มีแต่ “จินตนาการ” ผันเฟื่องไปเรื่อยๆ จะถูกถามหา “ความจริง” หรือ FACT ในเรื่องที่ตั้งขึ้นเสมอ

ความรู้ (KNOWLEDGE) สำหรับครุฑม เป็นอะไรที่มีพลวัต (DYNAMICS) อยู่ตลอดเวลา อาจารย์จะแนะนำศิษย์เสมอว่าตำราและความรู้ที่ครูนำมาสอนมันอาจจะเก่า อาจจะเกิน 10 ปีขึ้นไป บางเรื่องก็ยังไม่ใช้ได้ เช่น บทละครของ CHEKHOV ที่ครูอ่านจนเข้าใจอย่างทะลุปรุโปร่ง แต่บางอย่างก็ต้องปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย เช่น ACTING METHODS ของ STANISLAVSKI หรือของปรมาจารย์อื่นๆ ที่อาจจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ศิลปะการแสดง ศิลปะการสื่อเปลี่ยนไปมาก เพราะมีสื่อใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย มีกรอบความคิด มีทฤษฎี มีวิธีการที่น่าสนใจเกิดขึ้น นักศึกษารวมถึงอาจารย์

ด้วย จึงจะต้องมีการ UPDATE ตนเองอย่างสม่ำเสมอ

หลักการเกี่ยวกับพลวัตของความรู้ที่ครุฑม ใฝ่เน้นย้ำให้กับลูกศิษย์เป็นหลักการเดียวกับที่องค์กรต่างๆ ให้ความสนใจอย่างมาก KM หรือ KNOWLEDGE MANAGEMENT กลายเป็นกฎแห่งความสำเร็จที่สำคัญอีกประการหนึ่งขององค์กร

3. การสร้างทักษะ (SKILL

BUILDING) ทักษะเป็นอะไรที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ และสำหรับการพัฒนาคน จะเป็นที่ยกกันว่าลูกศิษย์ของครุฑม ทุกคนจะได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะจากครุฑม ในหลากหลายวิชา นักศึกษาด้านการแสดงจะได้ทักษะเบื้องต้นเกี่ยวกับร่างกาย การใช้ร่างกายในการแสดง หลักการการเคลื่อนไหวของร่างกาย (MOVEMENT) การแสดงออกโดยอาศัยร่างกาย และที่สุดก็คือ การใช้ศิลปะท่าทาง (MIME) ในการแสดง อาจจะพูดได้ว่าครุฑม เป็นมือหนึ่งเกี่ยวกับด้านศิลปะท่าทาง (MIME) ในประเทศไทย ครุฑม ได้เรียนวิชานี้มาจากปรมาจารย์ระดับโลกของ MIME คือ DECROUX มาโดยตรง

ทางด้านเทคนิคนั้น นักศึกษาจะได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดแสงอย่างที่จะหาไม่ได้จากใครในประเทศไทย ครุฑม เป็นปรมาจารย์ด้าน Lighting Design ที่หาคนเทียบยาก ครูเคยทำงานระดับชาติ และระดับโลกมากมายนับไม่ถ้วน เช่น งานประกวด Miss Universe ครูนำประสบการณ์เหล่านี้มาถ่ายทอดให้กับศิษย์ทั้งหลายอย่างตั้งใจ อดทนสอนนักศึกษาเมื่อใหม่ไปที่ละขั้นตอน ผู้ที่สนใจในวิชานี้อย่างจริงจังจะสามารถทำงานด้านการออกแบบไฟได้อย่าง

สบายๆ ศิษย์เอกของครุฑม หลายคนกลายเป็น Lighting Designers มือหนึ่งของประเทศ (สุพัตรา, เมธา, จิรยา ฯลฯ)

นอกจากด้าน Lighting แล้ว ครุฑมยังเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบฉาก (STAGECRAFT) ด้านการแสดงทาง TV หรือภาพยนตร์ ด้านการเขียนบทละคร บทโทรทัศน์ หรือบทภาพยนตร์ ด้านการกำกับละครคอนเสิร์ตหรือภาพยนตร์ ประสบการณ์ สุดยอดที่เกี่ยวกับการใช้ทักษะของอาจารย์ก็คือ การสร้างหลักสูตรที่ค่อยๆ พัฒนานักศึกษาให้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการ PRODUCTION ของงานศิลปะ นักศึกษาจะถูกกระตุ้นให้ฝึกทำงานเกี่ยวกับการผลิตไปที่ละขั้นตอนโดยไม่รู้ตัว สุดท้ายนักศึกษาแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มจะสามารถผลิตงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างไม่ซ้ำแบบใคร และที่สำคัญที่สุดก็คือ ในกระบวนการการทำงานนักศึกษาแต่ละคนจะมีพัฒนาการที่มีรูปแบบเฉพาะตน ค้นพบความถนัดของตนเอง และนำทักษะนั้นมาใช้เพื่อทำให้งาน PRODUCTION ออกมาอย่างน่าภูมิใจ นี่คือต้นแบบของงานที่เรียกว่า DEVISING THEATRE

การสอนทักษะแตกต่างจากการสอนความรู้ ในการถ่ายทอดความรู้ ผู้ถ่ายทอดทำหน้าที่ชี้แนะ บอกเล่า วิเคราะห์ อธิบายให้กับผู้เรียน และเป็นหน้าที่ของผู้เรียนที่จะไปทำความเข้าใจกับความรู้ที่ตนเอง การถ่ายทอดทักษะต้องอาศัยความอดทน อาจารย์จะต้องไปหาแบบฝึกหัด เพื่อมาพัฒนาทักษะของนักศึกษาที่ละขั้นตอน จากขั้นพื้นฐานไปจนถึงขั้นสูง ถ้าการเตรียมตัวของอาจารย์ไม่ดี นักศึกษาจะไม่สามารถสร้างทักษะที่เหมาะสมกับตนได้ ครุฑมมีการเตรียมตัวที่ชัดเจน เป็นขั้นตอน และมีความหลากหลาย มีการให้งานโดยแยกเป็นงาน

กลุ่มและงานส่วนบุคคล ทั้งนี้เพื่อท้าทายความสามารถของนักศึกษาอยู่เสมอ หลายคนอาจเห็นว่าเป็นงานที่หนักมาก แต่พอจบหลักสูตรนักศึกษาจะพบว่า สามารถนำทักษะเหล่านี้ไปใช้งานได้อย่างจริงๆ

แม้จะอยู่ในวัยใกล้เกษียณอายุราชการ ครุฑมยังทำตัวทันสมัยอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านความรู้และทักษะ ครูสามารถทำงานบนคอมพิวเตอร์ได้อย่างคล่องแคล่วเรียนรู้โปรแกรมที่ยากๆ เพื่อนำมาถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ ครุฑม สามารถใช้โปรแกรมเกี่ยวกับ PHOTOSHOP หรือ PROGRAM ANIMATION เพื่อมาผลิตงานสร้างสรรค์สมัยใหม่ๆ นำมาสอนนักศึกษาในการผลิตภาพยนตร์สั้นหรือภาพยนตร์โฆษณา หัดทำ PROFILE ของตนเองเก็บไว้ในระบบอิเล็กทรอนิกส์แทนการทำ PORTFOLIO แบบโบราณ นักศึกษาหลายคนได้ประโยชน์จากความรู้เหล่านี้มาก เมื่อนำไปใช้สมัครงานหรือไปทำงานจริงๆ

ครุฑม เน้นทักษะที่ให้นักศึกษาทำได้จริง และสามารถนำไปใช้งานได้เลย เมื่อจบหลักสูตร นี่คือการบวนการสร้างคนที่มีประสิทธิภาพยิ่ง

4. การนำความรู้ไปใช้ในชีวิต

จริง (LIFE-TIME APPLICATIONS) นักศึกษามีผลงานที่จับต้องได้ตั้งแต่ก่อนจบ การผลิตงานที่มีค่า การอบรมปมสอนปรัชญา และคุณธรรมที่สำคัญของครุฑม ทำให้นักศึกษามีวุฒิภาวะ (MATURITY) มากขึ้น นักศึกษารู้จักตนเองดีขึ้น มีทัศนคติเกี่ยวกับคนอื่น ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ค่อนข้างจะเป็นบวก เขาเริ่มสนุกกับการทำงาน เริ่มมีเป้าหมายของชีวิตที่ชัดเจนขึ้น มี COMMITMENT มากขึ้น นักศึกษารู้ว่า

งานทุกชิ้นที่เขาทำ สะท้อนตัวตนของเขา สะท้อนความสามารถของเขา คนที่ผ่านกระบวนการเรียนการสอนเช่นนี้ จะเริ่มมีความมั่นใจในตนเอง กล้าที่จะคิด กล้าที่จะทำ และที่สำคัญที่สุดก็คือ กล้าที่จะมองออกนอกกรอบ กล้าที่จะนำความคิดสร้างสรรค์ของตนเองออกมาเป็นผลงาน

คุณธรรม ความรู้ ประสบการณ์เหล่านี้ ถ้าได้รับการปลูกฝังอย่างสม่ำเสมอจากผู้ที่ยึดมั่นและยึดถือเป็นหลักอย่างครูติ่ม จะฝังอยู่กับนักศึกษาต่อไปอีกนาน และเมื่อเขาไปทำงานในสถาบันหรือองค์กรที่ยึดมั่นคุณค่าตรงกับที่เขาเรียนมา เขาก็จะกลายเป็นสมาชิกที่มีประโยชน์ (Contributing members) ขององค์กร ไม่เพียงด้านการทำงานเท่านั้น แต่ด้านคุณธรรม และคุณค่าที่เขาจะให้กับสังคมด้วย

ครูติ่ม เองใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับคำสั่งสอนเสมอ เป็นเวลากว่า 20 ปี ที่ครูติ่มอุทิศตนในการทำงานร่วมกับผู้ปกครองทางการได้ยีน โดยเริ่มจากการนำศิลปะการแสดงไปสอนให้กับผู้ด้อยโอกาสเหล่านี้ได้สามารถใช้ประโยชน์จากการสื่อ โดยอาศัยร่างกาย ท่าทางการแสดงออก โดยอาศัยเทคนิคต่างๆ ของการแสดง และเพื่อที่จะ “เข้าถึง” ลูกศิษย์และเพื่อนฝูงกลุ่มนี้ ครูติ่ม ใช้เวลาศึกษาภาษาเมื่อ ศึกษาวัฒนธรรม ความคิด พฤติกรรมจนเกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ครูติ่ม เข้าไปร่วมสร้างกิจกรรมกับผู้ปกครองทางการได้ยีนมากมาย ตั้งแต่การสร้างละครหรือการแสดงร่วมกัน สร้างบท และวิดีโอ เกี่ยวกับภาษามือให้กับสมาคมคนหูหนวกกว่า 50 ตอน สร้างบทเกี่ยวกับการสอนภาษามือให้กับวิทยาลัยราชสุดา อีก 50 ตอน ไปสอน อบรมวิชาการละคร และวิชาไมม์ (MIME) ให้กับสถาบันของผู้ปกครองทางการได้ยีนอีกหลายสถาบัน

นักศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หลายรุ่นได้มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับผู้ปกครองทางการได้ยีน หลายคนถึงกับลงมือเรียนภาษามือ เพื่อที่จะสามารถสื่อสารกับเพื่อน ที่อยู่ในโลกของความเงียบได้ดีขึ้น คณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้ผลิตงานละคร และงานการแสดงร่วมกับสมาคมคนหูหนวก และวิทยาลัยราชสุดาหลายโครงการ ทุกวันนี้ วิทยาลัยราชสุดาได้บรรจุหลักสูตรศิลปะการแสดงให้กับนักศึกษา โดยเล็งเห็นว่าการแสดงจะช่วยให้นักศึกษาสามารถสื่อสารแสดงออกสิ่งที่เป็นามธรรมให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

เหล่านี้ คือโครงการ CSR ที่ครูติ่ม ได้ลงมือทำร่วมกับนักศึกษาอย่างเจียวๆ (ยังมีโครงการ CSR อื่นๆ อีกหลายโครงการที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน เช่น โครงการ THEATRE IN EDUCATION หรือโครงการที่สาขาวิชาศิลปะการออกแบบพัสดุตราภรณ์ออกไปทำกับชุมชนทุกๆ ปี) CSR ทางการศึกษาเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นที่ดี เป็นการเตรียมตัวของนักศึกษาเพื่อการทำ CSR ให้กับองค์กรต่อไปในอนาคตก่อนจบการศึกษา

ขอยกข้อเขียนของ ดร.กุสุมา เฟนสกี-สตาลิ่ง ศิษย์คนหนึ่งของครูติ่ม ที่เขียนถึงครูติ่ม เอาไว้ว่า

“ตลอดอายุการทำงาน 20 ปี ของครูติ่ม ได้แสดงให้เห็นให้ศิษย์ทุกคนเห็นว่า ความรู้อย่างถ่องแท้ (ไม่ใช่รู้อย่างสุๆดิบๆ) ความคิดสร้างสรรค์ (รวมทั้งรสนิยมที่ดี) และคุณธรรมจริยธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนและเหนียวแน่น สิ่งเหล่านี้อาจจะเป็สูตร CSR แบบครูติ่ม ที่ลงตัวกับทุกๆ คน ไม่ว่าจะเป็ลูกศิษย์ ผู้ร่วมงาน เจ้าหน้าที่และคนอื่นๆ ที่แม้จะร่วมงานกับท่าน

เพียงครั้งสองครั้ง ก็สามารถสัมผัสได้”

บทความนี้ขออุทิศให้กับวาระที่ครูติ่ม จะเกษียณอายุราชการในปี 2553 และกับครูทุกคนที่มีคุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม และต่อเยาวชนในจิตใจ

งานที่เป็น Hi-light ของอาจารย์สมพร คืองานที่อยู่ในระหว่างการพิมพ์ ชื่อ “**สัญลักษณ์ในละคร**” งานอื่นๆ ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สมพร พูราจ หรือครูติ่ม ได้แก่

1. งานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาทักษะการแสดงออกของคนหูหนวก โดยใช้ศิลปะ Mime และเทคนิคการละคร” (ทุนวิจัยนักวิจัยรุ่นใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2548)

2. งานวิจัย เรื่อง “ความสำคัญของสัญลักษณ์ในการติดต่อสื่อสารประจำวันและในการแสดง” (ทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ.2550)

3. ผลงานแปลบทละคร จำนวน 4 เรื่อง คือ 1) นกนางนวล (The Sea Gull) 2) ลุงวานย่า (Uncle Vanya) 3) สามศรีพี่น้อง (The Three Sisters) และ 4) สวนเชอร์รี่ (The Cherry Orchard) แปลจากหนังสือ Anton Chekhov โดย Eusche Bristow, 1977. Indiana University, New York.

4. สื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง (VCD) เรื่อง “การจัดแสงสำหรับการแสดงบนเวที”

5. บทละคร : สนธยาไปไหน 2550

หนักนักก็วางเสีย/คาตาศิษย์/ชีวิตยังไม่สิ้นก็ดินกันต่อไป/กว่าจะมาถึงเป่าปูนจิ้น (บทละครสั้น สำหรับการแสดงไมม์-ภาษามือ-Farce)

Spook (ละครสำหรับเด็ก) เมื่อหัวใจจะรัก (ไซคี/วินัส) 2534

6. งานแปลบทละคร

· จากบทประพันธ์ของ Chekhov ทั้งหมด 4 เรื่อง ดังนี้

1) เรื่อง นกนางนวล [The Seagull] 2548

2) เรื่อง สามศรีพี่น้อง [Three Sisters] 2548

3) เรื่อง ลุงวานย่า [Uncle Vanya] 2548

4) เรื่อง สวนเชอร์รี่ [The Cherry Orchard] 2548

· รักกระโดด [Round Dance] ของ Arthur Schnitzler ดัดแปลงบทปี 2543

· วงกลมเส้นชอล์ก [Caucasian Chalk Circle] ของ Brecht แปลร่วมกับ ดร.พรชัย ศรีประไพ ปี 2549

· คนดูแลบ้าน [The Caretaker] ของ Harold Pinter ปี 2550

· ชีวิต 3 แบบ [Life 3 times] ของ Yasmina Reza ปี 2551

7. งานด้านแสง / เสียง

- การแสดงวันลอยกระทง ณ อุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดสุโขทัย
- การแสดงอุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดอยุธยา
- “72 ชั้นชาจอมราชัน” ณ พระบรมมหาราชวัง กรุงเทพฯ
- การแสดงส่วนใหญ่ ในการกำกับของ ศาสตราจารย์ ดร. มัทนี รัตติน
- การแสดงเวที / ทีวี สำหรับภัทราวดีเรียเตอร์ [2535-2540]
- พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (หอประชุมมหิศร ธนาคารไทยพาณิชย์)
- พิพิธภัณฑสถานฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (เกาะยอ สงขลา)
- พิพิธภัณฑสถานฯ ดร.ถาวร พรประภา (ศูนย์พัทยา)

8. งานเกี่ยวกับคนหูหนวก

- งาน “พูดกันด้วยใจ” (ครั้งที่ 1- 2545/ 2-2546/ 3-2547)
- เขียนบท / กำกับการแสดงสำหรับรายการโทรทัศน์ “การสอนภาษามือ” รวมจำนวน 50 ตอน ให้กับสมาคมคนหูหนวกแห่งประเทศไทย
- อาจารย์พิเศษวิชาการแสดง วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

บทความวิจัย เรื่อง

แนวทางการออกแบบรูปอักษร สำหรับตัวพิมพ์ไทย¹ (Glyph Designing Approach for Thai Fonts)

รัชภูมิ ปัญสงเสริม²

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งตอบวัตถุประสงค์ในสองประเด็นหลักคือ

1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวทางในการออกแบบรูปอักษรที่สื่อถึงบุคลิกและประสิทธิภาพทางการอ่านของตัวพิมพ์ (legibility) และ 2) เพื่อศึกษาหลักการหรือความรู้ที่เป็นพัฒนาการใหม่ๆ ของการออกแบบตัวพิมพ์จากนักออกแบบตัวพิมพ์คนไทยซึ่งแตกต่างจากทฤษฎีการออกแบบตัวอักษรของไทยอันมีอยู่เดิม

วิธีการศึกษาใช้วิธีการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักออกแบบตัวพิมพ์จำนวน 7 คน โดยศึกษาตัวพิมพ์ในเบื้องต้นรวมทั้งหมด 27 ตัวพิมพ์ แล้วคัดสรรให้เหลือเพียง 6 ตัวพิมพ์ และได้นักออกแบบตัวพิมพ์ 2 คนที่สามารถให้ข้อมูลในเชิงลึกอย่างแท้จริงได้ การเก็บข้อมูลของตัวพิมพ์จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก, การศึกษาจากหลักฐานเอกสารต่างๆ ของผู้ออกแบบที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาวิเคราะห์จากตัวพิมพ์ที่

เป็น “Font File” ทั้ง 6 แบบ

ผลการศึกษาพบว่า ในการออกแบบตัวพิมพ์ของนักออกแบบไทยในตัวพิมพ์ทั้ง 6 แบบ โดยรวมแล้วได้รับแรงบันดาลใจหรือได้รับอิทธิพลจากตัวพิมพ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นแทบทั้งสิ้น ทั้งที่เป็นตัวพิมพ์โรมันและตัวพิมพ์ของไทยที่สำคัญในอดีตซึ่งมีคุณภาพ โดยนักออกแบบตัวพิมพ์มีความประทับใจในคุณภาพทั้งในแง่ของรูปลักษณ์และประสิทธิภาพการอ่าน ทั้งหมดนี้จึงเป็นส่วนผลักดันและส่งเสริมให้นักออกแบบนำมาประยุกต์ใช้กับการออกแบบและพัฒนาต่อ ยอดเป็นตัวพิมพ์ไทยในปัจจุบันที่มีคุณภาพสำหรับหลักการหรือความรู้ที่อาจถือได้ว่าเป็นพัฒนาการใหม่ที่เพิ่มเติมหรือแตกต่างจากทฤษฎีเดิม ซึ่งค้นพบในงานวิจัยนี้คือ 1) มีการนำหลักของความขัดแย้งหรือความเปรียบเทียบ (contrast) ในส่วนของการใช้ลักษณะของเส้นเพื่อสร้างความเปรียบเทียบมาใช้ในการออกแบบรูปอักษรของตัวพิมพ์ และ 2) มีการ

1 บทความวิจัยโดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปี 2551

2 อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปการออกแบบทัศนศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์